

Les últimes lletres

UN VIATGE ALS INFERNS

ARBONÈS, Jordi.
L'agulla de plata.
Edicions Destino.
Barcelona, 1997.

AQUESTA ÉS LA HISTÒRIA d'un personatge mogut pel mateix neguit que va portar Baudelaire a escriure una de les seves més cèlebres frases: «Il me semble que je serais toujours bien là où je ne suis pas». En conseqüència el protagonista, potser anomenat Sebastian per la seva condició de martiritzat, emprèn un llarg viatge que en un principi tindrà lloc acompanyat de la seva dona i amb forma de vacances a Praga i que posteriorment agafarà la forma d'una revisitació d'un passat ple de dimonis. El tret de sortida d'aquest particular viatge als inferns el dispara una peculiar agulla de plata. En aquest camí, que geogràficament l'acabarà portant a una ciutat francesa de grandària mitjana, l'acompanyaran una sèrie de personatges solitaris i marginals dels que, com a Baudelaire, a Hrabal a Mrozec o a tants altres grans escriptors, agraden a Arbonès i amb els quals pot treballar, com va definir el poeta de *Les fleurs du mal*, l'or del material fangós de la vida.

La impossibilitat d'encaixar en el món que pateix el protagonista de la novel·la té molts antecedents en la literatura nascuda a Europa en el darrer tombant de segle, però es podria dir que al llarg de la història ha estat un problema constant dels qui no s'han pogut sentir satisfets amb una vida superficial. Un exemple de l'antigor del problema el proporciona el filòsof Epictet (I-II dC) qui en la seva reculada època ja va escriure un tractat destinat als qui volien evitar l'angoixa de la desorientació. Evidentment el savi grec no va aconseguir eradicar aquesta pena dels molts cors humans que avui encara la pateixen, tant en el món real com en el de la ficció.

En aquest espai fictici, crec que Jordi Arbonès sap dibuixar amb molt d'encert el seu protagonista. Els trets identificadors de bon dibuixant literari es perceben en decisions com la de fer saber al lector que la feina de Sebastian és la de muntar aparadors, que es pot considerar un dels espais més emblemàtics de la superficialitat contemporània.

Entre les virtuts d'aquesta novel·la cal considerar el to narratiu escollit. El to és sens dubte un dels aspectes sobre els quals més costa d'argumentar i al mateix temps és el factor clau que determina que un text sigui literari. Jorge Luis Borges va dir que va aprendre de Rudyard Kipling que un dels trucs del bon narrador és explicar les seves històries com si no les entengués del tot. Després de llegir *L'agulla de plata* m'ha semblat molt difícil saber demostrar haver trobat un exemple il·lustrador d'aquest consell del geni argentí, però he cregut que Jordi Arbonès aquest cop ha encertat el to. Afortunadament, opinar sobre literatura no pot tenir res a

veure amb el científisme dels nostres temps, que propugna que tot s'ha de poder demostrar. I és una sort perquè això és el que fa que bons llibres com *L'agulla de plata* s'allunyin de la fredor oposada a l'art i proporcionin plaer.

Josep Agustí

L'ART, EL VER I EL VIURE

PUIGDEVALL, Ponç.
Era un secret.

Quaderns Crema, Barcelona, 1998, 350 pàgines.

UN FUTUR ESDEVINGUT present que imposa la construcció d'un món fictici; uns episodis reportats en un dietari que conviden a revifar el desig de viure intensament; la força interior d'un personatge, el fracàs que emmascara el fill, les raons ocultes d'un suïcidi i la nota pòstuma «Ens tornarem a veure l'hivern que ve»; una cita cobejada amb una amant; la vida comuna de dos indigents que retien culte a un vell abric de pèl de camell; el llast del ridícul d'una vivència desafortunada; les confessions al voltant dels dubtosos encants de la vida a ciutat; un adulteri que embarassa més del compte...; secrets, cadascun d'ells, que responen la pregunta que el lector es formula davant del títol del llibre. Dotze relats, en suma, que congreguen un mostrari de personatges que salvaguarden un coneixement, una culpa o unes il·lusions que, indefectiblement, s'han anat desarmant en el pas del temps. El secret, no obstant això, s'erigeix en l'únic estímul acceptable per no decaure en l'intent de preservar les marcides perspectives de grandesa que semblava tenir reservada la vida futura de cada individu des de l'estadi primerenc de l'existència; o que, havent-se derruït definitivament un cop quallat l'ingrés en el món social dels adults, persevera en el seu afany d'instal·lar-se com l'única garantia de mantenir ferm el lligam dels homes amb el viure, i eludir, d'aquesta manera, l'amenaça massa evident del pacte indeclinable contret des de l'origen amb la mort. Entre els dos extrems, la flama i les cendres, els personatges busquen desesperadament un esquer on aferrar-se i afermar la seva set d'esdeveniments, elusions i al·licients. És per això que es desferma la inajornable necessitat de fugir, d'abandonar dona i fills sense cap explicació, de transitar per escabrosos viarans de crueltat i venjança, o d'ambició desenfrenada. Entremig, la por, la timidesa i la covardia presideixen el desassossec en l'exercici de la voluntat dels personatges, i el deliri i la bogeria els retornen, després del desengany, a l'univers capriciós de la imaginació. A tot això, s'hi afegeix el propòsit de l'autor de barrejar literatura i metaliteratura: alguns dels personatges escriuen; n'hi ha que narren la seva pròpia història; i, fins i tot, un narrador accedeix a la petició de ser utilitzat posteriorment com un

personatge de ficció a les mans del protagonista del relat, el qual, a més, declara l'ofec d'una sensació de «buit il·localitzable» que precedeix «la necessitat d'escriure». En el relat «Ens tornarem a veure l'hivern que ve» (que incorpora, en el mateix títol, un missatge xifrat que anuncia l'esdevenir metafíctici del personatge), arran d'un escorcoll a la biblioteca, es procedeix a una tria de llibres «que el seu pare considerava que qualsevol aprenent d'escriptor havia de saber-se de memòria –Tàcit, Henry James, Conrad, Faulkner, Kafka, Onetti, Juan Benet».

Cal destacar, finalment, l'elaboració prosística de Ponç Puigdevall, en què, bandejant les concessions al diàleg i a la profusió de punts i a part, s'eleva una densa construcció de llenguatge. Singularment reeixida la successió regressiva dels esdeveniments del relat «Reconstrucció».

Josep Hernández 3serres

LLUMS GRISES

Xulio Ricardo Trigo.

Far de llum grisa.

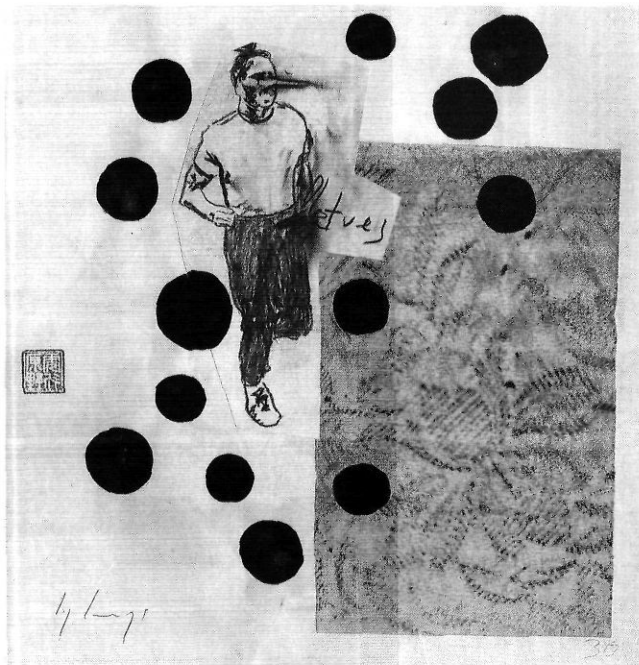
Ed. 62, Els llibres de l'Escorpí, poesia núm. 186.

Premi Miquel de Palol, 1997.

Barcelona, 1998, 64 pàgines.

Explica el gran J. Cercas en un article del llibre *Una buena temporada* que un personatge de Wilde diu que «el novel·lista o el poeta posseeix una estètica irreductiblement pròpia, i que per tant l'anàlisi i la valoració que faci de qualsevol obra estarà sempre mediatitzada per aquesta estètica»; per contra, el crític, que no és novel·lista ni poeta –continuen Cercas, i Wilde– «s'adaptarà camaleònicament a l'obra que ha de comentar i no la jutjarà d'acord amb el que ell com a lector demana si no com el que l'obra vol donar». No obstant això, també explica Cercas, que això és brillant, però fals i que l'objectivitat no existeix: és a dir, la variació d'interpretacions és inherent a l'obra que el creador-autor ofereix al públic-lector. A partir d'aquí és completament lícit que el lector rebí alguna cosa de l'obra i en «surti més savi», el que és sovint misteriós és el mecanisme de comunicació entre el lector i aquesta obra, o dit d'una altra manera, la recepció de l'experiència estètica, la recepció de l'obra d'art, justament diferenciada de la recepció de qualsevol referència no artística.

A *Far de llum grisa* aquesta interactuació entre lector i obra és feble, mancada de força i desigual, extremadament desigual al llarg del llibre i amb una certa tendència a la dispersió, de manera que el lector pot acabar l'obra sense haver rebut prou del conjunt del poemari i sense saber si n'hi pot demanar més. Si fos aquest el cas, jo

donaria dos consells per retornar al poemari (em diuen que això no s'ha de fer mai): el primer, no buscar unitat en el llibre, tinguem-ho clar, i acostumar la vista i la lectura a la penombra grisosa del far; el segon, estalviar-se la lectura dels poemes farcits de talls, tabulacions, blocs i altres incoherències tipogràfiques, com per exemple *Mites*, *Ponts*, *Paisatge*, *Desig*, *Ocells*. És important anar directes als poemes més narratius, més controlats mètricament i amb més ganes de transmetre i de parlar, sense complicar-se la vida; destaquem, per exemple, *Hora perfecta*, *La ribera*, *Campanes*, *Tarda de pluja*, *La descoberta del secret* (sigui dit de passada que el secret és que no hi ha secret, Miquel Martí Pol dixit). Un cop això, podem passejar per la llum més fina del llibre i més tènue, però atenció, no per això fosca total; vull dir que podem anar a poemes que com cuques de llum despunten vagament per la simplicitat i breverat que ens proposen; parlo de *Nocturn*, *Arbres nus II*, *Hotel* i, potser també, *Conjur*.

Fem un parell de referències a dos poemes de temàtica explícitament gironina, com són *Girona* i *Vall de Sant Daniel*; el primer, un poema semifallit i exemplificador dels poemes que no brillen en aquest univers de llum grisa, amb problemes de registre i de llibertinatge en els signes de puntuació. El segon –rellegit moltes vegades– atrapa per la simplicitat de la descripció sensorialment d'un paisatge íntim en un escenari físic.

En general, el *Far de llum grisa* que estem disposats a salvar i a rellegir fins a treure'n les qualitats oportunes tampoc acaba sent un llibre anodí com a la primera lectura ens havia pogut semblar, i com diu *Estirps*, un dels millors poemes del llibre, «ja no ens resten paraules. / Hem respost muts i cruels / com l'oblit que arrossega / el pes de la muntanya, els arbres i brancatges / al ritme de murmuris». Doncs, deixem-ho aquí.

Francesc Ten